

تأثیر موقوفات فرهنگی بر رشد و بالندگی تمدن اسلامی؛ با تأکید بر مدارس وقفی نوین

سمیه حمیدی^۱، علی یاری القار^۲، سکینه شبانی^۳

۱- نویسنده مسئول، عضو هیئت علمی گروه علوم سیاسی دانشگاه

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد علوم سیاسی دانشگاه بیرجند

۳- دانشجوی دکتری علوم قرآن و حدیث، مدرس مدعو گروه معارف دانشگاه بیرجند

چکیده

رشد تمدن اسلامی همواره آهنگ ثابتی نداشته بلکه دارای سیری متغیر و چرخه‌ای توأم با فراز و فرود بوده است. با تدقیق در بستر تاریخ درمی‌یابیم هر زمان وقف دارای جایگاه والایی بوده، تمدن اسلامی بالندگی داشته و همگام با افول وقف، تمدن اسلامی نیز سیر نزولی داشته است. در دوران طلایی تکوین تمدن اسلامی یعنی بستر زمانی قرون چهارم تا هشتم، وقف در منتهادرجه اهمیت قرار داشت و مدارس زیادی از جمله نظامیه‌ها که خاستگاه بنیادی در تکوین و بالندگی تمدن اسلامی داشتند بر پایه وقف شکل گرفتند. هدف این مقاله جستاری در چرایی صعود و نزول وقف با تبیین جایگاه آن در حوزه تمدن اسلامی است. سوال نوشتار حاضر این است که نقش موقوفات آموزشی در فرهنگ و تمدن اسلامی با تأکید بر مدارس نوین چیست؟ فرضیه اولیه در پاسخ به سوال فوق این است که مدارس از قبیل مدرسه مروی، رشدیه تبریز و شوکتیه بیرجند نقش بنیادی در خاستگاه فرهنگی محلی و ملی ایران داشته است. دستاورد پژوهش حاضر نشان می‌دهد که روایی و پایایی تمدن اسلامی و هم‌چنین احیای وقف، طی فرایندی دو سویه ملازم‌اند و بالندگی تمدن، همواره بر بنیاد اقتصادی وقف استوار بوده است. ایران و اسلام نیز از لحاظ تمدنی خدماتی تقابلی داشته‌اند. روش نوشتار حاضر تحلیلی، توصیفی است.

واژگان کلیدی: وقف، تمدن اسلامی، مدارس نوین.